

## 29. Helâl ve Haram Nedir?

### Helal

Dinde caiz görülen herhangi bir şeydir. Dinin kurallarına aykırı olmayan, dince yasaklanmamış olan şeylerdir.

Dinen yapılması, kullanılması veya yenilip içilmesi yasaklanmayan, serbest bırakılan şeyler helaldir. Bir şeyin helal olması, yapılabilir olduğu anlamına geldiği için eylem mübahdır, caizdir. Bu sebeple helal yerine mübah ve caiz sözcükleri de kullanılabilir.

### Haram

Yapılması, kullanılması, yenilip içilmesi ve işlenmesi dinimizce kesin bir delille yasaklanmış olan hükümlere haram denir. Bu fiillerin terk edilmesi sevap, işlenmesi ise günahdır. İnkârı da günahdır. (İçki içmek, kumar oynamak, zina yapmak, domuz eti yemek, yalan söylemek, adam öldürmek, gıybet ve iftirada bulunmak gibi...)

### Haramın Hükümü Nedir?

Haramın terkinden dolayı büyük sevap vardır. Bu, insanı takva mertebesine yükseltir. İşlenmesi hâlinde ise kalplerin kararıp vicdanların paslanması, imanın zayıflaması, huzur ve neşenin kaybolması, ibadetten zevk alma duygusunun yok olması gibi zarar ve kayıpların yanı sıra, ahirette de çetin bir azap söz konusudur. Haramlığı kesin olan bir şeyi helâl kabul etmek ise —Allah korusun— insanı imandan çıkarır.

### Câiz Nedir?

Yapılması dinen yasak olmayan şeydir. Bu kelime bazen “sahih”, bazen de “mübah” yerine kullanılır.

Helal ve mübah olmayan şeylere “caiz değildir” denilmektedir. Bu ifadeyle hem haramlar hem de zatı itibarıyla helal olup hükmen haram olan şeyler kastedilir.

Mesela, alışveriş yapmak helaldir. Ancak cuma

vaktinde, kendisine cuma namazı farz olan bir kimsenin alışveriş yapması helal değildir.

Helal, dinde yasak olmayanı; haram ise yasak olanı ifade eder. Hakkında bir hüküm gelmemiş olan şeyler helaldir.

Cenab-ı Hak şöyle buyurur: “O Allah ki, yerde olanların hepsini sizin için yarattı.” (Bakara, 2/29)

“Allah’ın, göklerde ve yerde olanları sizin emrinize verdiğini ve size açık ve gizli nimetlerini bolca ihsan ettiğini görmez misin?” (Lokman, 31/20)

Bu ayet-i kerimelerden, Cenab-ı Hakk’ın insanı için pek çok nimet yarattığı anlaşılmaktadır.

Yenilmesi, içilmesi veya kullanılması ayet ya da hadislerle yasaklanmamış olan her şey helaldir; yasaklanmış olan her şey ise haramdır.

### Haramdan Uzak Olanın Duası Makbuldür

Evliya’nın büyüklerinden Ebû’l-Hasen-i Harkânî’nin talebeleri, memleketlerine izinli olarak gidiyorlardı. Ondan dua istediler. O da “Korkulu bir yerde ‘Yâ Ebâ’l-Hasen’ deyiniz” dedi.

Bir gece yolda eşkıyanın hücumuna uğradılar. Hep birlikte “Yâ Allah” diye bağırdılar. Yalnız birisi “Yâ Ebâ’l-Hasen” dedi. Eşkıyalar onu görmediler, fakat diğerlerinin hepsini soydular. Sabah olup da o kişinin sağ salım olduğunu gören arkadaşları şaşırıldılar. Sebebinin sordular. O da “Yâ Ebâ’l-Hasen dedim, kurtuldum” cevabını verdi.

Hocalarına gelip şöyle dediler: “Biz Allah dedik ama soyulduk. Bu ise ‘Yâ Ebâ’l-Hasen’ diyerek sana sığınıp kurtuldu.” Olayın sırrını ve sebebinin öğrenmek için yalvardılar.

Ebû’l-Hasen şöyle dedi: “Ağzınızdan haram girer, haram çıkar. Allah Teâlâ’yı hakkıyla tanımazsınız. Sadece dilinizle ‘Allah’ dersiniz. Böyle kimselerin duaları kabul olmaz. Allah Teâlâ, o arkadaşınızın sesini Ebû’l-Hasen’e duyurdu. Ebû’l-Hasen de onun kurtulması için Allah’a

yalvardı. Ebû'l-Hasen haram yemez, haram içmez, haram söz söylemez. Allah'a yalnız diliyle değil, gönlüyle de bağlıdır. Bu yüzden duası kabul edildi ve o kurtuldu.”

### İmam-ı Azam'ın Babası ve Helallik Alma Gayreti

Sâbit, bir gün dere kenarında abdest alırken suya düşmüş bir elma görür. Abdestini tamamladıktan sonra, “Nasıl olsa çürüyüp gidecek,” diye düşünerek, “Bari zayı olmasın!” der ve o elmayı alıp yer. Fakat çok geçmeden tükürme ihtiyacı hisseder ve tükürüğünde kan görür. O zamana kadar benzer bir duruma şahit olmadığı için, o kanın yediği elmadan kaynaklandığını düşünür ve onu yediğine çok pişman olur. Elmanın sahibiyle helalleşmek için dere boyunca yürür, sorup araştırır ve sonunda adamı bulur. Hadiseyi ona anlatıp helallik dileyince, adam hakkından vazgeçmek için onu uzun bir süre yanında çalıştırır, çeşitli şekillerde imtihan eder. Sâbit'in salih bir Hak eri olduğuna inanınca da son bir şart koşar:

“Benim kör, sağır, dilsiz ve kötürüm (yürüyemeyen) bir kızım var. Bununla evlenmeye razı olursan, o zaman elmayı sana helal edebilirim,” der.

Sâbit Hazretleri, âhirete kul hakkıyla gitmemek için bu teklifi kabul eder. Nikâhları kıyılınca, henüz yüzünü görmediği zevcesinin (eşinin) bulunduğu odaya girer. Fakat odaya girmesiyle çıkması bir olur. Hemen kayınpederine koşup:

“Bir yanlışlık var galiba. İçeride sizin bahsettiğiniz vasıflarda bir kız yok!” der.

Kayınpederi tebessüm ederek şöyle der:

“Evladım, o benim sana nikâhladığım kızımdır, senin de helalindir. Ben sana kör dediysem, o hiç haram görmemiştir. Sağır dediysem, o hiç haram duymamıştır. Dilsiz dediysem, o hiç haram konuşmamıştır. Kötürüm dediysem, o hiç harama gitmemiştir. Var git helalinin yanına; Allah Teâlâ hanenizi mübarek ve mesut etsin.”

İşte böyle bir ana ve babadan da İmam-ı Azam Ebû Hanîfe Hazretleri dünyaya gelir.

### Haramdan Fakire Sadaka Olmaz

Devrinin hükümdarı, Seyyid Ebû'l-Vefâ Hazretleri'ni imtihan etmek istemişti. İhlâs ve velâyet derecesini anlamak istiyordu. Bunun için helâl yoldan kazanılmış yüz dinarın içine, haram yoldan kazanılmış on dinar koydu. O on dinarın üzerine, kendisinin anlayabileceği bir işaret bıraktı. Bunların hepsini bir kese içine koyarak adamlarından birine verdi ve “Bunları Ebû'l-Vefâ'ya götür, talebelerine dağıtsın,” dedi.

Gönderdiği kimse, Ebû'l-Vefâ Hazretleri'nin huzuruna gelerek halifenin söylediklerini ilettili. Ebû'l-Vefâ Hazretleri, “Keseyi çevir de mührü açılsın,” buyurdu. O kimse söylenileni yaptı ve kesenin içindekileri bir tabağa boşalttı.

Seyyid Ebû'l-Vefâ, “Şunları ayır, şunları da, şunları da...” diyerek halifenin karıştırdığı haram yoldan kazanılmış on dinarı birer birer ayırdı. Helâl yoldan kazanılmış olan yüz dinarı alıp kabul etti. On dinarı ise bir keseye koydurarak, “Bu dinarlar fakirlere nafaka olarak harcanamaz. Götür, kendisi harcasın,” diyerek halifeye geri gönderdi.

Halife, on dinarı eline alınca gördü ki, bunlar işaretlediği ve haram yoldan kazanılmış olan dinarlardı. O zaman anladı ki Tâcü'l-Ârifin Seyyid Ebû'l-Vefâ Hazretleri, Allah Teâlâ'nın veli kullarındandır. Cenâb-ı Hak, sevdiği kullarını haramdan korur.

### Allah'ın Koyduğu Sınıra Uymak

Allah, yüce kitabında bizlere kendi rızasını nasıl kazanacağımızı gösterir. Allah'ın rızasını kazanmanın en asgari şartı, haramlardan sakınmaktır. Rabbimizin yasak kıldıklarından uzak durmak ve izin verdikleriyle yetinmek, mümin olmanın bir gereğidir. Bakara Suresi'nde Rabbimiz şöyle buyurmaktadır: “Ey insanlar! Yeryüzündeki şeylerin helâl ve temiz olanlarından yiye! Şeytanın izinden yürümeyin. Çünkü o sizin için apaçık bir düşmandır.”

Buradan anlıyoruz ki, mümin bünyesine aldığı her şeyden mesuldür. Yediklerinin ve içtiklerinin; tenine ve saçına uyguladıklarının helâl ve temiz olması gerekmektedir. Helâl bir hayat

sürdürmek, Allah'ın koyduğu sınırlara teslim olmak demektir. Bu teslimiyet, Rabbimiz ile aramızdaki bağı güçlendirir. Sınırları aşmak ise âlemlerin Rabbi ile aramızdaki bağı zedeler. Mümin, bu bağı üzerine titremeli; helâl hayat sürdürmeyi bir hassasiyet hâline getirmelidir.

Nitekim sevgili Peygamberimiz şöyle buyurmuştur: “Helâl bellidir; haram da bellidir. İkisinin arasında ise birtakım şüpheli şeyler vardır ki insanların çoğu bunları bilmezler. Kim şüpheli şeylerden sakınırsa, dinini ve ırzını (namus ve haysiyetini) korumuş olur. Kim de şüpheli şeylere düşerse, harama düşmüş olur.”

Haram olduğundan emin olmadığımız meselelerde, “şüphelidir” diyerek sakınmak müminin görevidir. Şüpheli; yani helâl veya haram olup olmadığından emin olmadığımız her şeyden uzak durmak, takvanın bir gereğidir. Allah, takvalı olanları sever.

Helâl hayat deyince akla sadece yeme-içme gelmemelidir. Hayatımızı hangi yollarla kazandığımız ve bize verilen nimetleri nasıl harcadığımız da en az bunun kadar önemlidir. İslam dini, bizlere helâl yollarla kazanç sağlamanın önemini ve bu şekilde yaşamanın, dünya ve ahiret huzuru için gerekli olduğunu öğretir.

Birçok insan, daha fazla para kazanmak için hileli ve yasadışı yollara başvurur. Oysa İslam, bizlere hayatın tüm alanlarında doğru ve dürüst olmamızı öğütler. İnsanların haklarına saygı göstermek, dürüst olmak ve israftan kaçınmak, İslam tasarruf ahlakının olmazsa olmazlarından.

Helâl hayat sürdürmek, aynı zamanda israftan kaçınmak anlamına gelir. İsrâf, temelde ölçsüzlük demektir. Beslenmede ölçsüzlük, bedende hastalıklara yol açtığı gibi; harcamalarda ve tasarruftaki ölçsüzlük de manevî yaralara sebep olur. Lüks, şatafat ve gösteriş; dünya hayatına fazlaca bağlanmanın bir göstergesi olabilir.

Dünyada bu kadar açlık, yoksulluk ve israf varken, yeryüzüne Allah'ın halifesi olarak gönderilmiş biz müminler, tasarruflarımızı hayır ve hasenata dönüştürmeliyiz.